

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

**MAKYAVELİZM, HERESTETİK ve
POLİTİK MANİPÜLASYON SANATI**

Kamu Tercihi Perspektifinden “İyiliksever Despot” ve İktidar Hırsı*

Coşkun Can AKTAN¹

Prof.Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Öz

Bu çalışmada iktidarda kalabilmek için her yolu meşru ve mübah gören Makyavelizm felsefesi ve bu siyaseti benimseyen “iyiliksever despot”un başvurabileceği herestetik ve politik manipülasyon sanatı incelenmektedir. Herestetik, bir siyasi liderin ya da bir siyasal partinin muhtelif politik manipülasyonlardan yararlanarak iktidarı kazanma ve iktidarda kalma stratejileri yürürlüğe koyması demektir. İyiliksever despotun iktidar hırsı onu muhtelif politik manipülasyonlar uygulamaya sevk eder. Yalan-kandırma, millete övgü, retorik, oy ticareti, oy satın alma, hizmet kayırmacılığı, hileli seçim bölgesi taksimatı, gündem kontrolü ve saire başlıca politik manipülasyon yöntemleridir.

Anahtar Kelimeler: Makyavelizm, Herestetik, Politik Manipülasyon, Kamu Tercihi

Alan Tanımı: Kamu Tercihi, Siyaset Bilimi

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** ccan.aktan@deu.edu.tr

Atıf (APA): Aktan, C. C., (2022), Makyavelizm, Herestetik ve Politik Manipülasyon Sanatı (Kamu Tercihi Perspektifinden “İyiliksever Despot” ve İktidar Hırsı), Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 14 (2): 122-145., <https://doi.org/10.55978/sobiadsbd.1129577>.

Lisans: Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

MACHIAVELLIANISM, HERESTHETICS AND THE ART OF POLITICAL MANIPULATION

“The Benevolent Despot” and the Greed for Power and Political Ambition:
Public Choice Perspective

Abstract

This paper aims to explore Machiavellianism, a philosophy that suggests any means however unscrupulous can justifiably be used in achieving political power, and heresthetics and the art of political manipulation, which the "benevolent despot" can implement for the continuation of power. Heresthetics means that a political leader or a political party implements strategies for gaining and staying in power by making use of various political manipulations. The benevolent despot's greed for power and political ambition lead him to apply various political manipulations. Lying, deception, praise to the nation, rhetoric, vote trading, vote buying, pork-barreling, gerrymandering and agenda control are the main political manipulation methods.

Key Words: *Machiavellianism, Heresthetics, Political Manipulation, Public Choice*

JEL Codes: D72, D74, D78, H83, K16

*İktidar, tüm ihtirasların en aşikâr olanıdır.
İktidara susamışlık, insanın aklını başından alan bir ihtirastır.
Zihindeki duyguların en ateşlisi iktidar hırsı ve hükmetme arzusudur.
Cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est.²
Tacitus, Annales*

I. GİRİŞ

Antik Yunan'ın büyük filozoflarından Aristo "*Politika*" (2013) adlı eseri ile her ne kadar siyaset biliminin babası unvanı ile anılsa da aslında modern siyaset biliminin öncüsü İtalyan düşünür Niccolò Machiavelli'dir. Rönesans çağında yaşamış aydınlanma filozoflarından birisi olan Machiavelli (1469-1527) *Hükümdar (Prens)*³ adlı eserinde süreklilik arz eden güçlü bir siyasal yönetimin tesis edilebilmesi için bir siyasi liderde bulunması gereken özellikleri anlatır. Machiavelli eserinde bir hükümdarın iktidarda kalmak istiyorsa kitlelere karşı hoşgörülü olmamasını, kaba güç kullanmaktan çekinmemesini, dahası yeri ve zamanı geldiğinde her türlü politik manipülasyonlara başvurmaktan ve politik manevralara girişmekten kaçınmamasını tavsiye eder.⁴ Machiavelli'ye göre

² Roma'lı siyaset adamı ve tarih yazarı Tacitus'un sözünü üç farklı şekilde tercüme etmeyi uygun gördük.

³Bkz. Niccolò Machiavelli, *Hükümdar*, İstanbul: T İş Bankası Kültür Yayınları, 2008. Bu çalışmamızda Machiavelli'nin *Hükümdar* ya da *Prens* adı ile Türkçe'ye tercüme edilen kitaplarından ayrı ayrı istifade edilmiştir. Bkz. Machiavelli, 1999a.; 1999b; 1999c. Niccolò Machiavelli, *Komplolar ve Karşı Komplolar* kitabında Roma İmparatorluğu'ndan muhtelif analogiler ve örnekler kullanarak zamane prens ve cumhuriyetlerine, "*nasıl ikidarda kalacaklarını*" ve "*iktidarın inceliklerini*" öğretmeye çalışmıştır. Machiavelli sözü geçen kitabında iktidarda kalmak isteyenlerin dini nasıl kullanmaları ve halka karşı nasıl bir yaklaşım sergilemeleri gerektiğini anlatmaktadır. bkz. N. Machiavelli, *Komplolar ve Karşı Komplolar Tarihi*, (Çev. Berna Hasan) İstanbul: Özne Yayınları, 2002. Ayrıca bkz: N. Machiavelli, *Komplolar Üzerine*, İstanbul: Fabula yayınevi, 2015. Machiavelli'nin bu çalışmada istifade ettiğimiz diğer eserleri şunlardır: Machiavelli, 1965, 1970, 2000, 2002, 2008a, 2008b.

⁴ Machiavelli'nin hükümdara gayri-ahlaki bir siyaseti takip etmesi tavsiyesinde bulunması literatürde onun etik değerlerden uzak bir düşünür olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Machiavelli'nin özel yaşamını ve *Hükümdar* adlı eserinin dışındaki diğer eserlerini analiz eden birçok araştırmacı onun kişisel etik ilkeler ve değerlerden uzak biri olarak yorumlanmasının oldukça yanlış olduğunu, Machiavelli'nin reel politika üzerine her zaman ve her mekânda görülebilecek olan gerçekleri kaleme aldığını yazar. Machiavelli, siyasi ahlaksızlığın öğreticisi değildir, tam aksine siyasetin ne derece ahlaksız bir şekilde işlediğini oldukça etkili biçimde işleyen bir düşünürdür. Machiavelli'nin kendisine ve eserine ün kazandıran da onun bu samimiyetidir. E.Cassier'in doğru bir şekilde ifade ettiği gibi "*Eğer Makyavelizm aldatma ya da ikiyüzlülük anlamına geliyorsa, Machiavelli'nin kendisi, Makyavellici değildi. O, hiçbir zaman*

hükümdarın tek gayesi iktidarını kurması ve bunun devamını sağlamasıdır. Hükümdarın bu temel gayeye yönelik her türlü aracı kullanması meşrudur ve mübahtır.

Machiavelli neden siyaseti “*devleti yönetme sanatı*” değil de “*devleti yozlaştırma sanatı*” olarak ele almış ve yorumlamıştır? Bunun tek bir mantıklı açıklaması vardır: Machiavelli siyaseti “*gerçekçilik*” ile ele almış ve buna uygun açıklamalar ve yorumlar yapmıştır. Siyasette oyunun kuralları bellidir. Siyaset “*menfaat*” üzerine kuruludur ve amaç yukarıda da ifade edildiği üzere iktidarı ele geçirmek ve devamını sağlamaktır.⁵ Machiavelli’nin siyaset bilimine kazandırdığı şey aslında siyasetin bilinen kirlî yüzünün dürüstlükle ifşa edilmesinden başka bir şey değildir. Machiavelli söz konusu eserinde açık sözlülük, samimiyet ve cesaret ihtiva eden tavsiyelerde bulunur.

Machiavelli, *Hükümdar* adlı eserinde “*devlet gücünü din ya da ahlaktan değil pratikten almalıdır*” diyerek aslında normatif siyaseti değil, pozitif siyaseti

ikiyüzlü biri olmamıştır. Arkadaşlarına yazdığı mektupları okuduğumuz zaman, Makyavelli'nin alışılmış tasarım ve önyargılarımızdan ne kadar farklı olduğunu görerek şaşırırız. Çünkü kendisi, içtenlikle, açık düşünceli bir şekilde ve belli bir ustalıkla konuşan biridir. İnsan olan yanı için geçerli olan özelliği, yazar olan yanı için de geçerlidir. Bu büyük siyasal hile ve aldatmaca ustası, belki de en içtenlikli siyasal yazarlardan biriydi... O, hiçbir zaman kendini gizlemiş, usundakileri, düşünce ve yargılarını saklamadan, kesinlikle ve açıkça söylemiştir.”(Cassirer, 1984: 126). Bu konuda bir başka yorumu da aktarmakta yarar görüyoruz. L. Arnhart *Plato'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi* adlı eserinde şöyle yazar: “*Bazı yorumcular Machiavelli'nin siyasal liderlere güç ve sahtekârlık aracılığıyla iktidarı nasıl elde edeceklerini öğrettiği için onun kötülüğün öğretmeni olduğunu belirtirler. Kimi yorumcular ise Machiavelli'nin sadece siyasal iktidar arayışındaki gerçeği ifade ettiğini belirterek lanetlenmemesi gerektiğini savunurlar. Kimileri ise Machiavelli'yi modern devletlerin siyasal yapısını ve potansiyelini ilk kez gerçek anlamda kavrayan bir düşünür olarak alkışlarlar.*” (Arnhart, 2005: 168). Bkz. Larry Arnhart, *Plato'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi* (2005). (Çev. A.K. Bayram). Ankara: Adres Yayınları. Biz bu alıntıyı şu kaynaktan yapmış bulunuyoruz: TÜBA, “Modern Dönemde Siyasal Değişim: Niccolo Machiavelli”, TÜBA Ulusal Açık Ders Malzemeleri, <http://www.acikders.org.tr/>

⁵ Sosyal bilimlerin birçok alanında araştırmalar yapmış ve yazılar kaleme almış bir düşünce adamı olan Cemil Meriç (1916-1987) siyasetin tek kuralının menfaat olduğunu ve bunun Machiavelli tarafından eşsiz biçimde işlendiğini şu sözlerle ifade etmektedir. “*Hükümdar yazarına göre dürüstlük özel hayatta olur, politikanın tek kuralı iktidarın menfaatidir. Politika ahlâk dışıdır, çünkü namussuzlar arasında yüzde yüz namuslu kalmak isteyen er geç mahvolur; tarihi eylem içinde iyi kalplilik felakete götürür insanı; yufka yüreklilikten daha az zalimdir. İç savaşları önlemek için üç beş kelle koparmak zulüm değil vazife... Politikanın kaderi görünüşte cereyan etmek, görünüşe önem vermek... Kimse ne olduğunuzu bilmez, nasıl görüldüğünüzü bilir... Halk yalnız neticeleri görür; dava otoritesini kaybetmemek, vasıtalar ne olursa olsun, hoş görülür ve alkışlanır.*” (Meriç, 2002: 178).

kendisine inceleme konusu seçmiştir. Günümüzdeki pratik siyaset Aristo'nun ya da Machiavelli'nin yaşadığı dönemlerdekinden çok daha farklı değildir. Siyasette değişmeyen tek kural vardır: “*Siyaset eşittir menfaat*”. Bu yalın gerçek bize siyasetin var olduğu ve yaşandığı her yerde siyasal aktörlerin her zaman gayri-ahlaki davranış ve eylemlere yönelebileceklerini açık biçimde göstermektedir. Bu çalışmanın konusu iktidarda kalabilmek için her yolu meşru ve mübah gören Makyavelizm felsefesini ve bu siyaseti benimseyen “*iyiliksever despot*”un⁶ başvurabileceği politik manipülasyon sanatını ele alıp incelemektir.

II. SİYASET = MENFAAT : KAMU TERCİHİ PERSPEKTİFİNDEN SİYASAL SÜREÇTE SİYASAL AKTÖRLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TAHLİLİ

Modern politik iktisat olarak da adlandırılan kamu tercihi (public choice) teorisi tıpkı N. Machiavelli gibi siyaseti “*gerçekçilik*” temelleri ile ele almakta ve analizlere tabi tutmaktadır. *Kamu tercihi* adı verilen araştırma programına göre⁷ siyasal aktörlerin davranış ve tutumlarının gerisinde yatan temel saik “*çıkarmaksimizasyonu*”dur (Şekil-1). Gerek siyasal talep ve gerekse siyasal arz yönünden siyasal aktörlerin tamamı kendi menfaatlerinin peşinde koşarlar. Seçmenler için temel gaye “*fayda maksimizasyonu*”; siyasal partiler içinse temel gaye “*oy maksimizasyonu*”dur. Seçmenlerin bir araya gelerek seslerini daha fazla duyurma maksadıyla oluşturdukları birlikler (çıkarmaksimizasyonu ve baskı grupları) ise “*rant maksimizasyonu*” peşinde koşarlar. Siyasetçilerin atadıkları ve iş başına getirdikleri bürokratlar da “*bütçe maksimizasyonu*” için gayret sarf ettikleri ölçüde makamlarını muhafaza edebilirler. Kamu tercihi araştırma programına göre

⁶ “*İyiliksever despot*” (benevolent despot) Nobel ekonomi ödülü sahibi James M. Buchanan'ın pek çok kitap ve makalesinde kullandığı bir kavramdır. Buchanan'a göre geleneksel siyaset bilimi, kamu maliyesi, iktisat ve diğer pek çok disiplinde devlet “toplumsal çıkarı” maksimize eden bir model içerisinde ele alınmış ve yorumlanmıştır. Buchanan bu organik devlet modeline karşı çıkmıştır. Bunun yerine “*metodolojik bireycilik*”, “*homo economicus*” ve “*rasyonalite*” gibi ilkeleri esas alarak “*iyiliksever despot modeli*” ni eleştirmiştir. Stockholm'daki Nobel ekonomi ödül törenindeki konuşmasında da iyiliksever despot kavramını şu sözlerle açıklamıştır: “*İktisatçılar, analizlerinde kullandıkları “iyiliksever despot” modelinden vazgeçmeli ve bunun yerine siyasal karar alma sürecinin nasıl işlediğine bakmalıdırlar.*” Buchanan, J. (1987). Constitution of Economic Policy, The American Economic Review, vol 77. No.3. Bu makaleye online erişim için bkz. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1986/buchanan/lecture/>

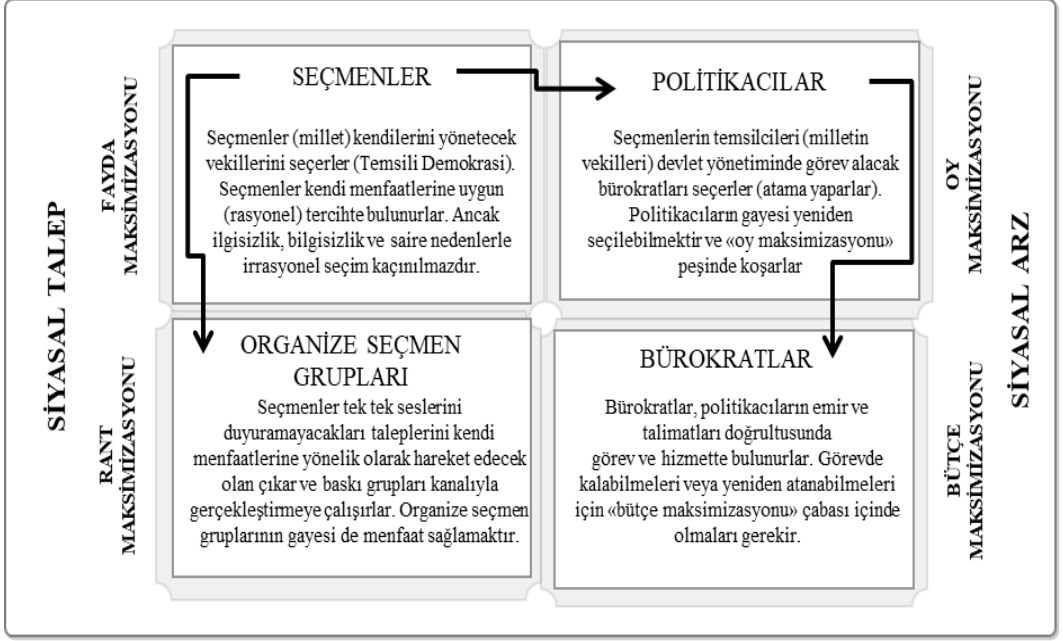
⁷ Kamu tercihi disiplini konusunda detaylı bilgi için bkz. Coşkun Can Aktan, Kamu Tercihi İktisadı ve Anayasal Politik İktisat, Ankara: Seçkin Yayınları, 2017a.

piyasadaki mal ve hizmet mübadelesinin bir benzeri politikada siyasal aktörler arasında yaşanmaktadır ve öze çıkar ilişkisi “*politik mübadele*” olarak adlandırılır (Aktan, 2017a).

Özetle, kamu tercihi teorisine göre “*menfaat*” siyasetin tanımlanması ve açıklanmasında kullanılacak temel kavram ve bir ön kabuldür. Siyaseti sadece “*toplumsal yarar*”, “*kamu yararı*”, “*halkın iyiliği*” ve saire kavramlar çerçevesinde ele almak ve incelemek fevkalade yetersiz olur ve pratik siyaset ile uyumlu değildir. Aynı şekilde geleneksel organik devlet modeli de devleti açıklamakta doğru ve yeterli bir yaklaşım değildir. Geleneksel organik devlet modelinde devlet, halkın iyiliği için oluşturulmuş bir kurum olarak ele alınır. Bu modelde toplum adı verilen genel organizma içerisinde yaşayan bireylerin temel amacı topluma ve devlete hizmet etmektir. Devlet, bireylerin refah ve mutluluğunu sağladığında göre bireyler de iktidarda bulunan yönetime (“*iyiliksever despot*”a) mutlak bir itaat içerisinde olmalıdırlar.⁸ Kamu tercihi teorisi organik devlet modelindeki “*iyilikseverlik/yardımseverlik*” yaklaşımının yetersiz olduğunu ve devletin “*despot*” yüzünün göz ardı edilmemesi görüşünü savunur.

⁸ Literatürde “*iyiliksever despotizm*” kavramı yerine bazen “*aydınlanma çağı despotizmi*” (*enlightened despotism*) kavramı da kullanılmaktadır. Bu kavram bize göre kamu tercihi literatüründe kullanılan kavramdan farklıdır. “*Aydınlanma çağı despotizmi*” 18 yüzyılda önceki Rönesans ve reformasyon hareketlerinden hareketle mutlak monarşi rejimlerinde yürürlüğe konulan reformları (dini hoşgörü, hak ve özgürlüklerde kısmi iyileştirmeler vs.) ifade etmektedir. Frederick II, Peter I , Catherine II, Maria Theresa, Joseph II, ve Leopold II “*aydınlanmış despotlar*” olarak bilinir.

Şekil-1: Siyasal Süreçte Siyasal Aktörler Arasındaki İlişkiler

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

III. MAKYAVELİZM FELSEFESİ ve HERESTETİK

“İyi yaşamak için tutkuları bastırmamak, tersine onların olabildiğince gelişmesini sağlamak; en güçlü oldukları anda onları cesaret ve zeka yoluyla hoşnut kılmak; ve her türlü isteklerini yerine getirmek... Çünkü, kralın oğlu olarak dünyaya gelme şansına sahip olan ya da doğal olarak kendinde bir komutanlık, bir zorbalık, bir hükümdarlık elde edebilecek gücü bulan kimse için ılımlılıktan daha utanç verici, daha kötü bir şey var mıdır?

Kallikles

Makyavelizm için nihai hedef iktidarı ele geçirmek ve bunun da ötesinde iktidarı muhafaza etmektir. Makyavelizm felsefesine göre halka, devletin bekası ve devamı için güçlü olması gerektiği ve bunun için de her türlü yol ve yöntemin kullanılabileceği anlatılmalıdır (Bkz. (Ek-1). İktidarda kalmanın ve iktidarı kazanmanın hükümdarın çıkarına olmadığı, tam tersine devletin bekası için gerekli olduğu halka anlatılırsa o zaman halk da buna inanır. Machiavelli'nin

ifadesiyle “Bir hükümdar yalnız ve yalnız hayatını ve devletini korumayı düşünmelidir: Bunu başardığı takdirde, bu amaçla kullandığı bütün vasıtalar herkesçe makbul ve övülmeye değer bulunacaktır. Avam, daima gördüğüne ve olan bitene göre hüküm verir: Ve bu dünya zaten avamdan ibaret değil midir? Küçük azınlığın sözü ancak büyük çoğunluk ne yanı tutacağını ya da ne yana göre hüküm vereceğini bilmediği zaman dinlenir.”⁹

Halk bir defa amacın meşruiyetine inandırıldı mı geriye kalan sadece “kazanmak” için mücadele etmektir. İktidarı kazanmak “herestetik”¹⁰ adı verilen bir sanatla mümkündür. Herestetik kavramını siyaset bilimine kazandıran kişi Kamu Tercih Topluluğu (Public Choice Society) eski başkanlarından William Riker (1921-1993)’dir.¹¹ Biz Riker’in çalışmalarından esinlenerek herestetik kavramını şu şekilde tanımlamayı uygun görüyoruz:

Herestetik, bir siyasi liderin ya da bir siyasal partinin muhtelif politik manipülasyonlar ve politik manevralardan yararlanarak iktidarı kazanma ve iktidarda kalma stratejileri (taktikleri) yürürlüğe koyması demektir.

Herestetik kavramının bize göre iki temel özelliği bulunmaktadır:

- Herestetik, bir tür “savaş sanatı”dır. Herestetik, siyasette kazanmak için savaşmak ve mücadele vermektir. N. Machiavelli’nin ifadesiyle “Savaş sanatından nefret etmek yıkıma giden ilk adımsa bu sanata mükemmelen sahip olmak da iktidara yükselmenin yoludur”¹²

⁹ Niccolo Machiavelli’nin bu sözünü şu kaynaktan aktarıyoruz: Kesgin, 2015:126.

¹⁰ Etimolojik olarak eski Yunanca “*hairein*” (seçmek) anlamına gelen bir kelimedenden türetilmiştir.

¹¹ Riker’in konu ile ilgili çalışmaları için bkz. Riker, 1982; 1984; 1986;1996.

¹² Niccolò Machiavelli’nin *Hükümdar* adlı eseri dışında ondan daha az bilinen ama fevkalade önemli olan bir başka eserinin adı Savaş Sanatı’dır. Machiavelli *Savaş Sanatı* adlı eserinde politika ve savaşın işlevsel birlikteliğine dikkat çekmiştir. Ona göre “savaş savaştır” ve “savaş kazanmak için vardır; zafer, diğer bütün düşüncelerin kendisine tabi olacağı yüce hedeftir”. Bkz. N. Machiavelli, Savaş Sanatı, (Çev: A. Berna Hasan) İstanbul: Doruk Yayınları, 1999. Machiavelli savaş ve kazanmak üzerine şunları yazmaktadır: “Savaş ve savaşla ilgili kural ve kurumlar, bir hükümdarın kafasında ve uygulamasında olması gereken tek şeydir, hattâ işinin olması yerinde olur; yöneten kişinin gerçek mesleği budur, öyle ki bu sayede doğuştan hükümdarlar yerlerinde tutunabilir, sıradan da çoğu kez hükümdarlığa yükselebilir.” Niccolò Machiavelli, *Hükümdar*, Prens, (Çev. A. Tathier), İstanbul : Göçebe, 1997, s. 81

- Herestetik, kazanmak için her yolu ve her aracı meşru ve mübah gören Makyavelizm felsefesini benimser. Hükümdarın (siyasal iktidarın) tekrar kazanmak ve iktidarda kalabilmek için hukuk, din ve ahlak kurallarına tabi olması gerekmez; yeri ve zamanı geldiğinde politik manipülasyonları¹³ kullanmaktan ve uygulamaktan çekinmemesi gerekir.

IV. POLİTİK MANİPÜLASYON SANATI

“Herestetik bilim değil, bir sanattır. Başarılı stratejiler üretme amacına az ya da çok hizmet edecek bu stratejilere az ya da çok uygulanabilecek bilimsel kurallar yoktur. Gerçekte henüz yolun başında olan bir siyasi manipüle edici, istediği kararların alınması için neyi, nasıl manipüle etmesi gerektiğini uygulamayla öğrenir.”¹⁴

William Riker

Bir önceki bölümde ifade ettiğimiz üzere Makyavelizm bir siyaset felsefesidir ve amaca ulaşmak için her türlü aracın kullanılmasının meşru ve mübah olduğunu savunur. Herestetik ise makyavelizm felsefesi üzerine inşa edilmiş bir kazanma sanatıdır.¹⁵ Herestetik, Riker’in ifade ettiği üzere bir bilim değil, *“her ne pahasına olursa olsun kazanma sanatı”*dır. Başarılı stratejiler oluşturmayı sağlayacak bilimsel yasalar mevcut değildir. Acemi bir kariyer siyasetçisi iktidarı kazanmak uğruna alacağı kararlar için izlemesi gereken manipülasyon ve manevraları ancak pratikte öğrenebilir. Tecrübe ancak pratikle kazanılabilir; önce bir kariyer siyasetçisinin yeterince kazanmayı öğrenmesi ve bir politik lider olmayı başarması lazımdır. (Riker, 1986: ix)

Acemi kariyer siyasetçisi siyaseti iyice öğrenip iktidarı ele geçirip zaferini ilan ettikten sonra artık *“iyiliksever despot”* rolünü iyi oynamalıdır. İyiliksever despotun bu aşamada yapacağı tek şey daha önce öğrendiği ve benimsediği Machiavelli tavsiyelerini (bkz. Ek-1) unutmamak, dahası iktidarı elden

¹³ Bilebildiğimiz kadarıyla sosyal bilimlerde (ve daha spesifik anlamda siyaset biliminde) politik manipülasyon kavramını ilk olarak kullanan Riker olmuştur. Riker’den esinlenerek konuyu inceleyen bir başka çalışma şudur: Voeten, E. (2011). “The Practice Of Political Manipulation”. In: E. Adler & V. Pouliot (Eds.), International Practices (Cambridge Studies in International Relations, Cambridge. Bu makale uluslararası organizasyonlar ve Birleşmiş Milletler’de pazarlık ve oylama sürecindeki stratejileri, taktikleri, manevraları vs. incelemektedir.

¹⁴ Riker, W. H. Politik Manipülasyon Sanatı, (Çev. H. Yurdakul) İstanbul: Nehir Yayınları. 1997.

¹⁵ Ian Mclean Riker’in herestetik kavramının bir tahlilini yapmaktadır: Bkz. McLean, 2002.

kaçırmamak için bunları yeri ve zamanı geldiğinde “*her ne pahasına olursa olsun*” tatbik etmektir. İyiliksever despot Makyavelizm felsefesini herestetik sanatı ile buluşturduğunda acemilikten kurtulmuş ve artık usta bir siyasetçi olmuş demektir.

İyiliksever despotun iktidar hırsı onu muhtelif politik manipülasyonlar uygulamaya sevk eder. Tablo-1’de politik manipülasyonların bazı türleri gösterilmiştir. Bunlar arasında yalan-kandırma, millete övgü, retorik, oy ticareti, oy satın alma, hizmet kayırmacılığı, hileli seçim bölgesi taksimatı, gündem kontrolü gibi yol ve yöntemler bulunur.

Herestetik sanatında iktidarı kazanmanın yollarının başında iyiliksever despotun milletle bütünleşmesi ve milleti övgü dolu sözlerle selamlaması (“*aziz millet*”, *yüce millet*” vs.) önem taşır. Aynı şekilde iyiliksever despot “*edebî sanatlar*”ı da öğrenmeli ve konuşmalarında sıklıkla kullanmalıdır. Özellikle seçim dönemlerinde yapılan konuşmalarda edebî sanatlar fevkalade önemlidir. Örneğin, konuşmalarında sıklıkla özlü sözleri kullanma, şiir okuma, yazılı bir metne bağlı kalmaksızın irticalen konuşma millet üzerinde oldukça etkilidir. Retorik stratejisi herestetik sanatının çok önemli bir unsurudur. Retorik esasen ikna ve etkileme gücü yüksek olan hitaben sanatına verilen isimdir.¹⁶

Negatif log-rolling politik manipülasyon araçlarından ya da tekniklerinden bir diğeridir. Dar anlamda siyasal partiler arasında “*oy ticareti*” olarak tanımlanan log-rolling geniş anlamda siyasal aktörler arasındaki karşılıklı menfaate dayalı işbirliğini (ittifak) ifade eder. Birbirinden tamamen ayrı düşünce ve ideolojilere sahip olan muhtelif kişiler ve/veya gruplar “*menfaat*” sözkonusu olduğunda bir araya gelerek anlaşmak ve uzlaşma yolunu tercih ederler. Aşırı iktidar hırsı peşinde koşan iyiliksever despot muhtelif siyasi partiler ile negatif oy ticareti (vote trading) yapabilir; bazı kirli “ittifak”lara girişebilir; gizli “mebus pazarları”nda oy satın alma (vote buying)¹⁷ çabası içinde olabilir. Bütün bunlar iktidarı kazanmak için izlenebilecek politik manipülasyonlara ve politik manevralara örnekler teşkil eder.¹⁸

¹⁶ William Riker *Retorik Stratejisi* başlığını taşıyan kitabında herestetik ile retorik sanatının nasıl birbirleri ile içe içe iki sanat olduğunu açıklar. Bkz. Riker, 1996.

¹⁷ Bkz. Hasen, 2000.

¹⁸ Kamu tercihi perspektifinden logrolling konusu üzerine yazılmış çalışmalar için bkz. Tullock, 1959; Buchanan and Tullock, 1962; Casella, Palfrey and Turban, 2014; Miller, 1977; Miller, 2001;

Tablo-1 : Politik Manipülasyonlar: Muhtelif Örnekler

-Yalan- Kandırma -Aşırı Vaatte Bulunma	Yalan, kandırma, aşırı vaatte bulunma vs. politikacıların oy kazanmak için sıklıkla başvurdukları yöntemlerin başında gelir. Devlet kurumları ya da devlet yanlısı sivil toplum kuruluşları resmi verileri, istatistikleri vs. manipüle ederek millete eksik, yanlış, taraflı veya aşırı enformasyon sunabilirler.
Retorik	Siyasetçiler halkın hoşuna gidecek üslupta söz söyleme ve konuşma yeteneklerini kullanarak seçmenleri etkilemeye ve iradeleri üzerinde etkili olmaya çalışabilirler. Retorik, ikna ve etkileme gücü yüksek olan hitabet sanatına verilen isimdir.
-Logrolling -Oy Ticareti -İttifak	Negatif logrolling (negatif oy ticareti) ve ittifak siyasette yeri ve zamanı geldiğinde yaygın olarak kullanılan politik manipülasyon araçlarıdır. Birbirinden tamamen farklı ideolojilere sahip olan siyasal partiler menfaatleri olduğunda ittifak yapmaktan çekinmezler. Toplum yararına olmayan bu türde kirli ve gizli ilişkiler pratik siyasette yaygındır.
-Oy Satın Alma -Siyasi Sımsarlık	Oy satın alımı (vote buying) seçimden sonra bir milletvekilinin veya bir grup milletvekilinin kendi partisinden ayrılarak diğer bir partiye geçmesi durumunu ifade eder. Bir siyasal partiye mensup milletvekili, seçim sonrasında para ve diğer şekillerde menfaat sağlayarak bir başka siyasal partiye geçebilir.
Hizmet Kayırmacılığı	Hizmet kayırmacılığı (pork barreling), iktidar partisinin oylarını maksimize etmek için daha önce seçimi kazanmış olduğu bölgelere bütçeden ilave kaynak aktararak daha fazla hizmet götürme çabalarını ifade eder.
Seçim Bölgesi Kayırmacılığı (Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı)	Hileli seçim bölgesi taksimatı (Gerrymandering), bir siyasal partinin seçimi kazanması için birbirine yakın seçim bölgelerinin sınırlarında değişiklikler yaparak seçimi kazanma stratejisidir.
Stratejik Oylama	Stratejik oylama, seçmenlerin iç ve dış konjonktürdeki muhtelif sosyal, siyasi ve iktisadi olaylar ve gelişmeleri dikkate alarak ideolojik açıdan kendilerine yakın buldukları ve geçmişte oy verdikleri aday ya da siyasal partiden vazgeçerek başka bir adaya ya da partiye oy vermeleri anlamına gelir.
-Gündem Kontrolü -Politik Ajanda Oluşturma	Gündem kontrolü, özellikle seçim dönemlerinde mevcut iktisadi ya da sosyal sorunların bir süreliğine de unutulması için resmi medya organlarının ve ayrıca hükümeti destekleyen medya kuruluşlarının « <i>yapay gündem</i> » oluşturarak seçmen aklını bu alanlara yönlendirmeleri çabalarını ifade eder.

Stratmann, 2004; Riker & Brams, 1973. Türkçe literatürde konuyu etraflı biçimde ele alan şu çalışmamıza müracaat edilebilir. Aktan, 2017b.

Politik manüplasyonlara “*gerrymandering*” özellikle ismi ile ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Gerrymandering bir siyasi partinin oylarını arttırmak ve/veya rakip partinin meclise göndereceği temsilci sayısını azaltmak gayesiyle seçim çevresini hileli bir şekilde yeniden dizayn etme girişimidir.¹⁹ Burada bir siyasal parti ya da adayın lehine seçim bölgesi sınırlarının manipüle edilmesi sözkonusudur. Gerrymandering seçim bölgesi sınırlarının belirli bir parti yahut grubun faydasına olacak şekilde çizilmesinin sağlanması işlemidir.²⁰

Hizmet kayırmacılığı (pork-barreling)²¹ bir başka politik manüplasyon aracıdır. Hizmet kayırmacılığı siyasi iktidarın önceki seçimlerde yüksek oy aldığı seçim bölgelerine bütçeden fazla kaynak aktarması uygulamasıdır. İktidar partisi özellikle genel ya da yerel seçimler öncesinde sözkonusu bölgelere harcamalarını ve/veya vaatlerini artırarak seçmenin oyunu maksimize etmeye çalışır.

Politik manüplasyon araçlarından bir diğeri literatürde “*stratejik oylama*” (*strategic voting*) olarak adlandırılmaktadır. Stratejik oylama, bir takım durumları, şartları ve konjonktürü ileri sürerek seçmenlerde algı oluşturmak suretiyle iktidar lehine oy kullanılmasının teşvik edilmesidir. Stratejik oylama özellikle kararsız seçmenlerin iradelerinin yönlendirilmesinde fevkalade etkili olabilecek bir politik manüplasyon yöntemidir. Kararsız seçmenlere ve aynı zamanda diğer tüm seçmenlere “*oylarınız boşa gitmesin*”, “*nasıl olsa o partinin seçilme şansı yok*”, “*oylarımız bölünmesin*”, “*istikrarı bozmayalım*” vs. mesajlar yoğun ve etkili biçimde sunulur iktidar partisine oy verilmesi istenir. “*Stratejik oy verme davranışı*” daha dar anlamda seçmenlerin muhtelif nedenlerle en çok tercih

¹⁹ Hileli seçim bölgesi taksimatı (gerrymandering) konusunda bkz. Gilligan & Matsusaka. 2006; Grofman & Brunell, 2005; Mann, 2006; Aktan, 2022.

²⁰ Gerrymandering kelimesinin nasıl ortaya çıktığı konusu hayli ilginçtir. Elbridge Gerry (1810 - 1812) yılları arasında ABD’nde Massachusetts valisi idi. Gerry, Cumhuriyetçilere siyasal avantaj sağlamak için idari/seçim bölgelerinde bir değişiklik yapmayı onayladı. Bu değişiklikten sonra o seçim bölgesi haritada bir “*semender*”e (uzun gövdeli, dört bacaklı, kuyruklu, kertenkeleye benzeyen, birçok türü bulunan bir hayvan) benzemişti. Bundan sonra Elbridge Gerry’ nin bu girişimi alaycı biçimde “*gerrymandering*” olarak adlandırıldı. Elbridge Gerry nin cumhuriyetçiler lehine bazı seçim bölgelerini birleştirmesi sonucunda ortaya çıkan durum bir harita olarak Boston Gazetesinde yayınlandı. (*The Boston Gazette* / March 26, 1812). Ortaya çıkan haritadaki resim kertenkele benzeri bir hayvan olan semendere benziyordu. Bu gülünç / komik durum alay konusu oldu ve daha sonra “*gerry-mandering*” olarak adlandırıldı. İngilizce’de “*mandering*” (emretti, buyurdu) anlamlarına gelmektedir. Böylece “*Gerry buyurdu, böyle oldu*” şeklinde ifade edebileceğimiz Gerrymandering siyasi literatüre girmiş oldu.

²¹ Hizmet kayırmacılığı konusunda bkz. Ferejohn,1974.

ettikleri aday ya da parti yerine başka bir adaya ya da partiye oy vermeleri çağrısı ve buna yönelik algı yönetimidir.²²

Son olarak “gündem kontrolü” (agenda control) adı verilen bir teknik de politik manüpülasyon amacıyla kullanılabilir. Özellikle seçim dönemlerinde seçmenlerin içinde yaşadıkları sıkıntıları (enflasyon, işsizlik, yoksulluk vs.) bir süreliğine unutturmak için siyasal iktidar “suni gündem”ler yaratarak seçmen aklını kontrol etmeye ve yönlendirmeye çalışabilir. Literatürde bu konu aynı zamanda “ajanda oluşturma teorisi” (agenda setting theory) olarak da adlandırılmaktadır. Gündem kontrolü ile yapılmak istenen şey “halkın gündemi”nin “medya gündemi” yardımıyla “politik gündeme” taşınması olayıdır. Buna “ajanda oluşturma” adı verilir.²³ William Riker *Gündem Oluşturma (Agenda Formation)* adlı kitabında şunları yazmaktadır:

“Gündem sonucu belirler. Bir gündem oluşturmak tercihleri etkiler. Bugün bu gerçeğin pekala farkındayız ama bu konuda çok az bilgiye sahibiz. (...) Yirminci Yüzyılda devlet (harcamaları) büyümüş ve devlet daha kompleks bir yapıya bürünmüştür. Karar ve tercih konusunda gündem oluşturmanın önemi parlamentodan bir yasa çıkarmak kadar önemli bir mesele olmuştur.” Riker,1993:1).

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan anlaşılacağı üzere politik manüpülasyonların pek çok türü bulunmaktadır. İyiliksever despotun herestetik adı verilen “kazanma sanatı”nı başarıyla uygulayabilmesi için birinci derecede Makyavelizm felsefesini iyi öğrenmesi ve Machiavelli’nin tavsiyelerini bire bir takip etmesi gerekir (Ek-1).

Bu bölümdeki açıklamalara son vermeden önce bir başka önemli hususu da burada not etmekte yarar görüyoruz. Makyavelizm sadece politik

²² Stratejik oylama aynı zamanda seçmenlerin aslında ideolojik olarak kendilerine en yakın gördükleri aday ya da parti yerine seçimlerde görece daha yüksek şansa sahip adaya ya da partiye oy vermeleri anlamına gelir. Burada rasyonel seçmen bilinçli olarak desteklediği aday ya da partiden vazgeçmekte; seçimi kazanma şansı yüksek olan adayın (partinin) seçilmemesi için ikinci derecede şansı olan adayı (partiyi) desteklemektedir. Stratejik oylama konusunda bkz. Myatt, 2007; Ordeshook & Palfrey, 1988; Kawai & Watanebe, 2013; Gschwend, 2004; Clough, 2007; Andrews & Jackman, 2005; Abramowitz & McGlennon & Rapoport, 1981.

²³ “Gündem oluşturma” ve “ajanda oluşturma teorisi” ile ilgili olarak bkz. McCombs & Shaw, 1972; McCombs, 1972; Kleinnijenhuis & Rietberg, 1995. Riker’in *Gündem Oluşturma (Agenda Formation)* kitabı birinci derecede okunması gereken bir kitaptır.

manipülasyonlarla sınırlı değildir; iktidarda her ne pahasına olursa olsun kalmak isteyen haris ve hubris siyasi lider hukuki ve hukuk-dışı kararlar almaktan, uygulamaktan ve muhtelif politik manevralara başvurmaktan asla kaçınmaz. Anayasal görev süresi kuralını ya da dönem sınırı kuralını esnetmek ya da tamamen rafa kaldırma bu konuda örnek verilebilir. Anayasa nihayetinde değişmez kutsal bir kitap değildir; haris ve makyavelist bir siyasi lider anayasal kuralı parlamento ya da halk oylaması yoluyla değiştirmek, yüksek yargı organları kararlarıyla esnetmek, yeni bir anayasa yapmak gibi hukuki yolların tamamını tüketinceye kadar kullanmaktan geri durmayabilir. Makyavelist lider daha da ileri giderek hukuk dışı siyasi manipülasyonları da uygulamaya koymaktan çekinmez. Görev başındaki makyavelist siyasi liderin emrindeki polis ve askerinin cebir (zor kullanma) yetkisini kötüye kullanması; yasa-dışı suç örgütleri (paramiliter organizasyonlar, mafya, çete örgütleri vs.) ile işbirliği yapması; ülke içinde planlanmış kaos ve istikrarsızlık yaratması; siyasi suikastlara başvurması; haksız ve keyfi gözaltı ve tutuklamalar yapması; korku iklimi yaratarak muhalif sesleri susturması; seçimlere hile karıştırılması vs. bu çerçevede verilebilecek başlıca örneklerdir (Aktan & Ekinci, 2021). Dünyadaki patolojik demokrasilerin birçoğunda buna benzer uygulamalar sıklıkla yaşanmıştır ve halen de yaşanmaktadır.

V. SONUÇ

*“Kazanmak için belirsiz bir yol!
Ama öylesine kana bulandım ki,
Günah günahı kıskırtacak.
Gözyaşı ve merhametin yeri yok bu gözlerde.”*
William Shakespeare²⁴

Demokrasi düşüncesinin ilk ortaya çıktığı Antik Atina'dan günümüze yaklaşık 2500 yıl geçmiştir. Modern temsili demokrasilerin ulaştığı seviyenin Antik Atina'da idealize edilen demokrasi düşüncesinden çok daha gerilerde olduğunu görmek gerçekten şaşırtıcıdır. Modern temsili demokrasilerde yaşanan patolojilerin ana nedeni irrasyonallite ve diğer önemli bir başka nedeni seçilmiş yöneticilerin güç ve yetkilerini keyfî ve sınırsız bir şekilde kullanıyor olmalarıdır.

²⁴ William Shakespeare, III. Richard, (çev: Özdemir Nutku) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009. s.110.

İktidarı kazanmak ve iktidarda kalmak için her yolu meşru ve mübah gören siyasi lider ve siyasi yöneticilerin hırslarına gem vurmak için ne yapılmalıdır? Acaba sorun demokrasi içinde bazı tedbirler ya da araçlarla (görev süresi sınırlaması, hesap verme sorumluluğu, denetim, kuvvetler ayrılığı ve saire) çözümlenebilir mi?

Makyavelizm felsefesi ve herestetik sanatı ile milleti kandırmayı kendine meslek edinmiş tecrübeli bir “iyiliksever despot”un iktidar hırsına gem vurmak için kurallar ve kurumların oluşturulması kaçınılmazdır. Politik manüpülasyonlardan, politik manevralardan, politik yozlaşmalardan uzak temiz bir siyaset için Leviathan’ın ve “iyiliksever despot”un güç ve yetkilerine gem vurmak elzemdir. Modern sınırsız demokrasilerin ciddi biçimde sorgulanması; “sınırlı demokrasi” ve “sınırlı devlet” fikriyatlarına dayalı gerçek bir “anayasacılık” reformunun pratiğe aktarılması gerekir.

Yoksa sorunun çözümünde çok daha radikal bir yol olan demokrasiye alternatif bir demarşi rejimi için mi mücadele etmeliyiz? Demokrasilerde “irrasyonelite” sorununu ortadan kaldıracak bir çözüm olmadığına göre akılsız seçmenlerin iradelerini (millet iradesi) kutsamak ve yüceltmek neye yarar ki? Genel ve adil seçimler yapılsa ve her seçmen sözde sorumlu davranarak sandığa koşup oy kullansa da açılan sandıktan çıkan “kollektif akılsızlık” siyasetin sorunlarını ortadan kaldırmaya yeter mi? Bizim görebildiğimiz kadarıyla sortisyon, rotasyon, epistokrazi gibi sacayaklarından oluşan demarşi fikriyatını anlayacak ve bunu tartışacak bir çağda yaşamıyoruz. Anokrasi ve otokrasiye dönüşmüş olan demokrasilerden kurtulmak niyeti, gayesi ve irfanı olmayan bir milli irade henüz demarşi düşüncesini anlayacak ve kavrayacak bir noktada değildir. Alexis de Tocqueville’in yaptığı tespit doğrudur.²⁵

“Aydınlığın az olduğu çağlarda iktidar, despotluğu kusursuz hale getirmek için gerekli irfandan sıklıkla yoksundu, tıpkı vatandaşların bu despotizmden kurtulmak için gerekli irfandan yoksun olduğu gibi.”

İçinde yaşadığımız 21. Yüzyılda dünyanın birçok bölgesinde varlığını sürdüren tersine demokratikleşme dalgası ve otokrasinin yükselişi bize umutsuzluk aşılırsa da ideal bir siyasal düzen inşa etmek için mücadele etme gayesinden elbette

²⁵ Alexis de Tocqueville, Demokratik Despotizm, (Çev. F. İlgün), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020. s.35

vazgeçecek değiliz. Sonsöz olarak şunu ifade etmek isterim ki, otokrasi, hiçbir zamanda ve mekânda doğrudan halk tarafından benimsenmiş ve kabul edilmiş ideal bir rejim olmamıştır. Buna karşın halk yığınları için demokrasi her zaman bir idealdir. Otokrasi kötüdür, demokrasi ise onun yerine tercih edilebilecek olan bir başka kötü rejimdir. İdeal olan demokrasiye alternatif demarşı'dır. Demokratik zorbalık ya da demokratik despotizmden kurrulmanın çaresi demarşıdır. Kutsal millet iradesi (!) bunu anlayacak irfana acaba ne zaman sahip olacaktır? Sözlerimizi yine Tocqueville ile tamamlayalım.²⁶

“Milli irade, tüm zamanlarının düzenbazlarının ve tüm çağların despotlarının en yaygın bir biçimde suistimal ettikleri kelimelerden birisidir.”

²⁶ Alexis de Tocqueville, Amerika'da Demokrasi 1, (Çev. Ö. Doğan), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2015. s. 78.

EK-1 HERESTETİK SANATI'NDA İYİLİKSEVER DESPOT'A MACHIAVELLİ TAVSİYELERİ

İknaya Değil Zora Başvur: Korkut ve Sindir...

«İkna yoluyla hiçbir zaman başarı sağlanamaz. Zorlama gücüne sahip olanlar, her zaman muvaffak olurlar. Silahlı peygamberlerin zaferlere ulaşmış, silahsızların yenilmiş olmaları bundandır.»

Zalim Ol!...

«Hükümdar asla kendisine zalim denecek diye çekingen davranmamalıdır. Aşırı merhametli olmak yüzünden çapulculuğa yol açan kargaşaya göz yummaktansa az sayıda ibret olacak ceza vermek çok daha iyi bir davranış sayılır.»

İkiyüzlü Olmaktan Çekinme...

«Bir hükümdar gaddar, zalim, cimri ve yalan söylüyor olabilir, fakat aynı zamanda bunları yaparken insanlara merhametli, cömert ve sözünün eriymiş gibi görünmelidir. İktidar daima kötü yanlarını başkalarına yıkmalı iyi olanları kendisine ait gibi göstermelidir.»

Dindar Görün...

«Din, ahlak ve hukuk devlete bağlıdır. Amacı gerçekleştirmek için gerektiğinde devlet bunları alet olarak kullanmalıdır.» «Öyle bir izlenim verilmeli ki onu duyan, onu gören herkes ne kadar ... dindar demeli. Dindar görünmesi hiçbir şeyin gerekli olmadığı kadar gereklidir.»

Kurnaz Ol...

«Bir hükümdar hayvan doğasını nasıl kullanacağını öğrenmek zorunda olduğunda hayvanlar arasında aslan ve tilkiyi seçmelidir. Çünkü aslan kendisini tuzaklardan koruyamaz. Tilki de kurtlardan. Bu yüzden tuzakları sezmek için tilki; kurtlarla baş etmek için de aslan olmalı.»

Yargıçlarınız Sizi Aklamayı ve Haklı Çıkarmayı Bilmeli!...

«Düşmanımıza saldırebilirsiniz; doğru mu yanlış mı yaptığımızı düşünmeniz gerekmez, er ya da geç yargıçlarınız sizi haklı çıkarmak için en iyi gerekçeleri bulacaktır nasıl olsa.»

Milletin Adamı Ol!...

Halkın İçinden Biri Ol!..

«Bir manzara resmi yapmak isteyenler, dağların ve yüksek yerlerin yapısını ve görünümünü yakalamak için nasıl ovalara inerlerse ve buna karşılık, ovaları resmetmek için nasıl yükseklerle çıkarlarsa, aynı şekilde, halkların tabiatlarını iyi tanımak için, hükümdar; halkla birlikte olmalı.»

Milleti Aldatmaktan Çekinme!...

«İnsanlar öylesine saf ve zayıftır ki aldatmak isteyen, dilediği kadar ahmağı kolayca bulur.»

**Gösterişi İhmal Etme!
Büyük Görün...**

«Davranışlarında büyüklük, yüreklilik, ağırbaşlılık ve güçlülük görülmelidir. Öyle ki, uyrugunun özel işlerindeki dalaverelerine karşı aldığı kararların değiştirilemezliği bilinsin..»

Rakibini Yok Et!...

«Bir diğer hükümdarı güçlendiren bir hükümdar kendi kuyusunu kazıyor demektir, çünkü güç ya yetenek ya da kuvvet yoluyla elde edilir.»

**Seçim Yaklaşınca Seçim
Rüşvetlerini İhmal Etme!...**

«İnsanlar bugüne geçmişten çok daha fazla düşkündürler ve o günü kendilerine uygun bulurlarsa kapılıp giderler, başka şey de düşünmezler.»

**İktidar Yolundayken Harcamaları
Arttırmaktan Kaçınma...**

«Hükümdar olma yolundayken cömert görünmenin yararı vardır.»

Göz Boya! Göze Hitap Et...

«Genellikle insanlar ellerinden çok gözleriyle yargırlarlar; çünkü herkes görür, ama çok az kişi ne olduğunu duyumsar. Çok kimse sen nasıl görünürsen seni öyle görür, ama gerçekte ne olduğunu çok az kişi bilir.»

Yakın Çevrene Menfaat Sun!...

«Hükümdar bakanını gözetmeli, ona ikbal ve zenginlik sunarak kendisine bağlanmasını sağlamalıdır. Öyle ki, gördüğü ikbal ve zenginlik başka bir istekte bulunmasını önlesin; ve hükümdar olmadan yerinde kalamayacağını anlatsın.»

Pratik Ol...

«Devlet, gücünü dinden, ulustan, ahlaktan değil, pratikten almalıdır.»

**Vaatte Bulun, Sözünde
Durmasan da Olur...**

«Genel olarak insanlara ve sözlerine güvenilmez, çünkü insanlar size verdikleri sözü tutmayacak sefil yaratıklardır, sizin de onlara verdiğiniz sözü tutmanız gerekmez.»

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

Abramowitz, A., McGlennon, J., & Rapoport, R. (1981). "A Note On Strategic Voting in A Primary Election". *The Journal of Politics*, 43(3), 899–904.

Aktan, C.C. (2017a). *Kamu Tercihi İktisadı ve Anayasal Politik İktisat*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Aktan, C.C. (2017b). "Logrolling, İttifak ve Oy Ticareti: Kamu Tercihi Perspektifinden Siyasal Aktörler Arasında Menfaat Alış-Verişi", içinde: *Kamu Tercihi İktisadı ve Anayasal Politik İktisat*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2017.

Aktan, C. C. (2022). "Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı (Gerrymandering): Kamu Tercihi Perspektifi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* , 14 (1) , 1-20.

Aktan, C. C. & Ekinci, A., (2021). "Devlet Başkanlığı Makamında Görev Süresi ve Dönem Sınırını Uzatmaya Yönelik Siyasi Manipülasyonlar", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 13 (1): 151-185.

Andrews, J. T., & Jackman, R. W. (2005). "Strategic Fools: Electoral Rule Choice Under Extreme Uncertainty". *Electoral Studies*, 24(1), 65–84.

Aristoteles, (2013), *Politika*, (Çev. M. Tunçay), 6.b. İstanbul: Remzi kitabevi.

Buchanan, J. M. (1987). "Constitution of Economic Policy", *The American Economic Review*, vol 77. No.3.

Buchanan, J. M. & Tullock, G., (1962), *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy*, Ann Arbor: University of Michigan Press.

Casella, A., Palfrey, T. & Turban, S., (2014), “Vote Trading with and without Party Leaders”, *Journal of Public Economics*, 112: 115–128.

Cassirer, E. (1984). *Devlet Efsanesi* (Çev. N. Arat). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Clough, E. (2007). “Strategic Voting Under Conditions Of Uncertainty: A Re-Evaluation Of Duverger's Law”. *British Journal of Political Science*, 37(2), 313–332.

Cooter, R. D. (2000). *The Strategic Constitution*. Princeton University Press.

Ferejohn, J. (1974). *A Pork Barrel Politics: Rivers and Harbors Legislation, 1947–1968*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.

Gilligan, T. W., and J. G. Matsusaka. 2006. “Public Choice Principals of Redistricting.” *Public Choice* 129(3–4): 381–98.

Grofman, B. and T. L. Brunell. (2005). “The Art of The Dummymander: The Impact of Recent Redistrictings on The Partisan Make up of Southern House Seats.” In: *Redistricting in the New Millennium*, ed. Peter F. Galderisi. Lanham, MD: Lexington Books, 183–200.

Gschwend, T. (2004). *Strategic Voting in Mixed Electoral Systems*. Statistisches Bundesamt.

Hasen, R. L., (2000), *Vote Buying*, *California Law Review*, 88: 1323–1371.

Kawai, K., & Watanabe, Y. (2013). “Inferring Strategic Voting”. *The American Economic Review*, 103(2), 624–662.

Kesgin, A. (2015) “Machiavelli ve Makyevelizm”, *An International Journal of Philosophy*, Volume 5 Issue 1. June.

Kleinnijenhuis, J. & Rietberg, E.M. (1995). "Parties, Media, The Public And The Economy: Patterns Of Societal Agenda-Setting". European Journal Of Political Research: Official Journal Of The European Consortium for Political Research, 28(1), 95-118

Machiavelli, N. (1965). Discourses on first Decade of Titus Livius. Machiavelli: The Chief Works and Others (trans. A. Gilbert). Durham: Duke University Press.

Machiavelli, N. (1970). Discourse (Translated by. L. J. Walker). Harmondsworth: Penguin Books.

Machiavelli, N. (1997). Hükümdar, Prens, (Çev. A. Tatlıer), İstanbul : Göçebe, 1997,

Machiavelli, N, (1999a) Hükümdar, İstanbul: Der Yayınları.

Machiavelli, N. (1999b) Prens, (Çev. Rekin Teksoy), Oğlak Yayınları, İstanbul.

Machiavelli, N. (1999c). Savaş Sanatı (Çev. A. B. Hasan) İstanbul: Doruk Yayınları.

Machiavelli, N. (2000). Tövbeye Çağrı ya da Ahlâk Üstüne Söylev. Seçme Yazılar (Çev. H. Köse). Ankara: Öteki Yayınevi.

Machiavelli, N. (2002). Floransa'da Komplolar ve Karşı Komplolar Tarihi (Çev. A. B. Hasan) İstanbul: Özne Yayınları.

Machiavelli, N. (2008a). Hükümdar, İstanbul: T İş Bankası Kültür Yayınları.

Machiavelli, N. (2008b). Siyaset Üzerine Konuşmalar. İstanbul: Dergah Yayınları.

Machiavelli, N. (2015). Komplolar Üzerine, İstanbul: Fabula Yayınevi.

Mann, T. E. (2006). "Polarizing the House of Representatives: How Much Does Gerrymandering Matter?" In Red and Blue Nation? Characteristics and Causes of America's Polarized Politics, ed. Pietro S. Nivola and David Brady. Washington, DC: Brookings University Press, 263–83.

Meriç, C. (2002). Umrandan Uygarlığa. İstanbul: İletişim Yayınları.

McCombs, M.E. (1972). “Mass Communication in Political Campaigns: Information, Gratification and Persuasion”. In: Kline, F. & Tichenor, Ph.J. (Eds.) Current Perspectives in Mass Communication Research. Beverly Hills, CA.: Sage.

McCombs, M.E., & Shaw, D.L. (1972). “The Agenda-Setting Function of Mass Media”. Public Opinion Quarterly, 36 (Summer), 176-187.

McLean, I. (2002). “William H. Riker and the Invention of Heresthetic(s)”. British Journal of Political Science, 32(3), 535–558.

Miller, N. R., (1977), “Logrolling, Vote Trading and the Paradox of Voting: A Game-Theoretical Overview”, Public Choice, 30: 52-75.

Miller, N. R., (2001), “Logrolling”, in: P. B. Clarke & J. Foweraker (eds.), The Encyclopedia of Democratic Thought, London: Routledge, ss. 519-522.

Myatt, D.P (2007). “On the Theory of Strategic Voting”, The Review of Economic Studies Vol. 74, No. 1 (Jan., 2007), pp. 255-281.

Ordeshook, P. C., & Palfrey, T. R. (1988). “Agendas, Strategic Voting, And Signaling With Incomplete Information”. American Journal of Political Science, 32(2), 441.

Riker, W.H. (1962). The Theory Of Political Coalitions. New Haven: Yale University Press.

Platon (2013) Gorgias, (Çev. M. Rifat ve S. Rifat), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Riker, W.H. (1982). Liberalism Against Populism: A Confrontation Between The Theory Of Democracy And The Theory Of Social Choice. San Francisco: W.H. Freeman.

Riker, W.H. (1983). “Political Theory And The Art Of Heresthetics”. In A.W. Finifter (Ed.), Political Science: The State Of The Discipline, 47–67. Washington: American Political Science Association.

Riker, W.H. (1984). “The Heresthetics Of Constitution Making: The Presidency in 1787, With Comments On Determinism And Rational Choice”. American Political Science Review 78: 1–16.

Riker, W.H. (1986). The Art Of Political Manipulation. New Haven: Yale University Press.

Riker, W. H. (1993). Agenda Formation, Ann Arbor: University of Michigan Press

Riker, W.H. (1996). The Strategy Of Rhetoric: Campaigning For The American Constitution. New Haven: Yale University Press.

Riker, W. H. (1997). Politik Manipülasyon Sanatı, (çev. H. Yurdakul) İstanbul: Nehir Yayınları.

Riker, W. & Brams, S. J., (1973), “The Paradox of Vote Trading”, American Political Science Review, 67 (4): 1235–1247.

Shakespeare, W. (2009). III. Richard, (çev: Özdemir Nutku) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Stratmann T., (2004), “Logrolling”, in: C. K. Rowley & F. Schneider (eds.), The Encyclopedia of Public Choice 1, Boston MA: Springer, ss. 372-375.

Tocqueville, A. de (2015). Amerika'da Demokrasi 1, (Çev: Ö. Doğan), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Tocqueville, A. de (2020). Demokratik Despotizm, (Çev: F. İlgün), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi

Tullock, G., (1959), “Problems of Majority Voting”, Journal of Political Economy, 67 (6): 571-579.

TÜBA. (Tarihsiz). “Modern Dönemde Siyasal Değişim: Niccolò Machiavelli”, TÜBA Ulusal Açık Ders Malzemeleri, <http://www.acikders.org.tr/>

Voeten, E. (2011). “The Practice Of Political Manipulation”. In: E. Adler & V. Pouliot (Eds.), *International Practices* (Cambridge Studies in International Relations, Cambridge).